

ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Στήν «Καθημερινή» και στή στήλη του «Εκκλησία και Κοινωνία», ο διαπρεπής ΣΠΥΡΟΣ ΑΛΕΞΙΟΥ γράφει:

Στήν επέτειο για τὰ 100 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Νίκου Καζαντζάκη θεωρήσαμε καθήκον, νὰ δώσουμε ἓνα μικρὸ παρῶν, γιὰ νὰ πούμε τοῦτο: Ὁ Καζαντζάκης πίστευε στὸ Θεὸ ὅσο λίγοι ἄνθρωποι στὸν κόσμο. Μπορεῖ νὰ εἶχε τίς ὀποιεσδήποτε ἀπίψεις του στὶς λεπτομέρειες, ἀλλὰ ἦταν πιστός. Εἶχαμε τὴ μεγάλη εὐτυχία στή ζωὴ νὰ συναντήσουμε καὶ νὰ μιλήσουμε πολλές φορές μετὰ τὸν συγγραφέα, ὅταν ἔμεινε στήν Αἴγινα, ἐκεῖ πού ἔγραψε καὶ τὰ πιὸ πολλὰ τοῦ βιβλίου. Στὸ σπίτι του σ' ἓνα, ἐρημικὸ τότε, ἀκρογιάλι πού τὸ δέρνει ὁ βοριάς μετὰ ὅλη του τὴ μανία, ἐκεῖ πού στοχοζοῦσαν, ἔγραφε καὶ ζούσε, σὰν ἐρημι-

της, δεχόταν τακτικὰ τίς ἐπισκέψεις τῶν φίλων του καὶ θαυμαστῶν του ἀπὸ τὸ νησί. Εἴμαστε παιδιὰ τότε καὶ ξέραμε μόνο νὰ τὸν θαυμάζουμε ἀπὸ τὰ «ταξίδια» του πιὸ πολὺ γιὰτὶ, τὰ μυθιστορηματὰ του «Ζορμπάς» καὶ τὰ ἄλλα δὲν εἶχαν κυκλοφορήσει ἀκόμη. Τὸν θαυμάζαμε καὶ τὸν ἀγαπούσαμε. Τί μπορούσε ἄλλο νὰ κάνει κανεὶς μπροστά σ' αὐτὸν τὸν γίγαντα τοῦ λόγου καὶ τῆς σκέψης; Ἦταν ὅμως τόσο ἄπλός, τόσο ἰκαταδεχτικὸς, ὅσο ἦταν καὶ Μεγάλος. Δὲν ξέρω πόσο ἦταν Χριστιανός. Αὐτὸ εἶναι ἕνα θέμα πού δὲν τολμάμε νὰ τὸ θίξουμε γιὰτὶ ὑπάρχει μιὰ φοβερὴ προκατάληψη καὶ μιὰ μονομερὴς ἔρμηνεῖα ὀρισμέ-

νων γραπτῶν του. Μποροῦμε ὅμως χωρὶς κανένα δισταγμὸ νὰ πούμε πῶς εἶχε ὅλες τίς χριστιανικὲς ἀρετὲς σὲ τέτοιο βαθμὸ πού δὲν τίς διαθέτουν εὐκολὰ πολλοί. Καὶ κυρίως τὴν ἀπέραντη ἀνεξικακία του. Δὲν θύμωνε ποτέ. Τουλάχιστον στὰ χρόνια ἐκεῖνα πού τὸν συναντούσαμε στήν Αἴγινα. Αγαποῦσε μετὰ ὅλο τὸ μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς του ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἦταν ἄπλός καὶ ταπεινός. Σεμνός τόσο πολὺ πού ὅποιος δὲν τὸν ἤξερε ἀπὸ κοντὰ θὰ πίστευε πῶς προσποιόταν. Αλλὰ ἡ ὑποκρισία ἦταν κάτι πού ἀσφαλῶς ποτέ του δὲν γνώρισε. Θὰ πούμε κατὰ.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, παρακολουθοῦσαμε στή μεγάλη αἴθουσα τῆς Φιλοσοφικῆς, φιλόλογοι καὶ θεολόγοι, τὸ μάθημα τοῦ ἀειμνηστοῦ Νίκου Βέη. Σὲ κάποια στιγμή ὁ καθηγητὴς βγήκε ἔξω καὶ σὲ λίγο τὸν εἶδαμε, τραβώντας τὸν ἀπὸ τὸ χεῖρ νὰ προσπαθεῖ νὰ μπᾶσει μέσα στήν αἴθουσα τὸν Νίκο Καζαντζάκη. Τὸ κατόρθωσε μόνο γιὰ λίγο καὶ πρόφθασε νὰ πει: «Παιδιά

σὰς παρουσιάζω τὸν μεγαλύτερο νεοέλληνα λογοτέχνη καὶ συγγραφέα». Μετὰ τὸ τέλος τοῦ λόγου ὁ Καζαντζάκης εἶχε ἔξαφανιστεῖ.

Δὲν καμάρωσε οὔτε ἀρχισε νὰ «ἀποφαινεταῖ» γιὰ τὰ βιβλία του καὶ γιὰ τὸ ἂν πιστευθεῖ ἢ δὲν πιστευθεῖ στὸ Θεό. Σεμνός, ὅπως ὅλοι οἱ πραγματικὰ μεγάλοι, ἐνῶ τὸ φοιτητᾶριο ἔσπαγε τὰ χέρια του στὸ χειροκρότημα εἶχε χαθεῖ.

Μιὰ ἄλλη φορά στήν Αἴγινα, κάποιοι ταχυδρομικὸς ὑπάλληλος, τοῦ κατακρούσε τὴν ἀλληλογραφία γιὰ κάποιο «εἰδικὸ» λόγο. Ἦταν χρόνια ἔντονου διχασμοῦ. Χίτης ὁ ὑπάλληλος θεωροῦσε «ἀναρχο κομμουνιστὴ» τὸν Καζαντζάκη. Προφανῶς ἤθελε, ὁ ταχυδρομικὸς νὰ πουλήσει ἐθνικοφροσύνη σὲ κάποιο ἀνώτερό του. Ἐτσι, περνοῦσαν οἱ ἡμέρες, ὁ Καζαντζάκης ἀνησυχούσε καὶ ἡ ἀλληλογραφία μαζευόταν. Σὲ κάποια στιγμή μετὰ τὴν παρέμβαση καὶ ἄλλων ἀγωνητῶν, ὁ «παράγων» ἀποφάσισε νὰ δώσει τὰ γράμματα. Θυμάμαι ὅταν τὰ εἶδαμε, πῶς

ἦταν καὶ ἓνα μετὰ γράμμα παρὰξένα σὰν ζωγραφιά. Εἶχε κάποιος τὴν παιδικὴ ἀναιδία καὶ ῥώτησε. Εἶναι, μάς εἶπε, ἀπὸ ἓναν μεγάλο Ἰνδὸ, ἀπεσταλμένο τοῦ Θεοῦ. Μαχάτμα Γκάντι τὸν λένε. Ἀφροῦ λοιπὸν πήρε τὰ γράμματα ὅλοι οἱ φίλοι τὸν πιέσαμε νὰ πάει στὸν διευθυντὴ τοῦ ταχυδρομείου καὶ νὰ διαμαρτυρηθεῖ. Δὲν πήγαινε. Ἐμεῖς τὸν πιέσαμε. Κάποτε, τὸ ἀποφάσισε γιὰ νὰ ἡσυχάσει ἀπὸ μᾶς. Πήγε καὶ μεῖς, περιμέναμε τὰ ἀποτελέσματα. Ἦρθε σκασιμένος στὰ γέλια. «Μπήκα μέσα μάς εἶπε, τοῦ τὰ εἶπα, βγήκα ἔξω καὶ γέλασα».

Ξαναγυρίζουμε στήν πίστη του στὸ Θεό. Ὁ Καζαντζάκης εἶχε ἓνα καὶ μοναδικὸ χαιρετισμὸ στὸν προφορικὸ καὶ στὸν γραπτὸ λόγο: «Ὁ Θεὸς μαζί σας». Τὴν εὐχὴ αὐτὴ, τὴν ἔδινε μετὰ ὅλη τὴν σημασία. Ὅταν στὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς, φεύγαμε βράδυ ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ χρειάζοταν μιὰ ὥρα γιὰ νὰ φτάσουμε στὰ δικά μας, μάς ἔδινε αὐτὴ τὴν εὐχὴ καὶ ἀνάθετε τὴν προστασία μας, ἀπὸ τοὺς Γερ-

μανούς γιὰτὶ εἶχαμε παραβιάσει τὴν ὥρα κυκλοφορίας, μὸν στὸ Θεό. Τὸ ἔλεγε αὐτὸ τό: «Ὁ Θεὸς μαζί σας» σὰν νὰ εἶχε αὐτὴ τὴν ἐξουσιοδότηση, ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Δημιουργό. Δὲν εἶχε ὁ ἴδιος καμιά ἀμφιβολία γιὰ τὸν «κτίστη τοῦ σύμπαντος», πῶς ὑπάρχει καὶ πῶς εἶχε ἀπόλυτη ἐξουσία στὰ πλάσματά του. Εἶναι κρίμα, κατὰ τὴν ταπεινὴν μας γνώμη, πού αὐτὸν τὸν γίγαντα τῆς Ἑλλάδος, τὸν ἄνθρωπο πού τὸ γραπτὸ του κείμενο δὲν θὰ ξεφτίσει ποτέ, τὸν ἀγνὸ ἰδεολόγο, θέλησαν καὶ προσπάθησαν μερικοὶ ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας νὰ χαμηλώσουν. Δὲν ἀρνιόμαστε πῶς ἔγραψε πράγματα τολμηρὰ. Μὰ καὶ βέβαια, ὁ Καζαντζάκης δὲν ἔγραψε δογματικὴ. Μποροῦσε νὰ γίνεῖ ὀποιαδήποτε αὐστηρὴ κριτικὴ, ὀχι ὅμως καὶ πεζοδρομικὴ πόλεμικὴ!...Εἶναι ἀσφαλῶς γεγονός πῶς μετὰ τέτοια πολεμικὴ, δὲν μικραίνει ὁ Καζαντζάκης, καὶ πῶς μετὰ ἀναφορὲς, σὰν τὴ δικὴ μας σήμερα, δὲν ἀποδίδεται τὸ πραγματικὸ του μεγαλεῖο.

Μεσοχρ. Γ. 57/2/4057/19 Μαρτ. 1983